

Lausunto 19.10.2017

Asia: VNS 6/2017 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osa: Jaettu ymmärrys työn murroksesta

Tulevaisuuden ennustaminen on tunnetusti vaikeaa. Objekttiivisen pohdinnan sijaan ennustaja ilmaisee useimmiten pelkojaan ja ideologis-filosofisia toiveitaan tapahtumien etenemisestä omien näkemystensä suuntaan. Tämänkään tulevaisuusselonteon esittelemät arviot eivät ole vapaita tilaajansa ja tekijöidensä subjektiivisista näkemyksistä ja tavoitteista. Kukaan ei voi tietää, kuinka paljon esimerkiksi teknologinen kehitys todella muuttaa työnkuvia ja tekemisen muotoja puhumattakaan ihmisten välisistä suhteista ja yhteiskunnallisesta kehityksestä. Se ei kuitenkaan taida olla epäselvää, että hyvinvointivaltion ja erityisesti henkisiä arvoja vaalivan sivistysvaltion ylläpitäminen edellyttää tulevaisuudessakin työnteon muotojen ja työn sisällöllisten arvojen balansoimista siten, että yhteiskuntarauha ja sitä tukeva tulonjaon tasapaino pystytään kaikissa olosuhteissa säilyttämään.

Selonteon lähtökohtana on työn määritelmä. Käsitys työn muutoksesta tulevaisuudessa näyttäisi perustuvan teknologiavallankumouksen mukanaan tuomaan materialististen hyödykkeiden tuotannon lisäämiseen, kilpailuun ja talouskasvuodotuksiin. Muunlaiset skenaariot eivät ennusteessa ole vastaavassa määrin esillä. Jakamistaloutta, elintason vapaaehtoista laskemista, tavaran määrän korvaamista laadulla, henkistä kasvua ja kulttuurisia arvoja, oppimista, sivistystä ja viisautta ei selonteossa syvemmin käsitellä. On toki ymmärrettävää, että sisäänrakennetun selviytymisviettinsä vuoksi ihminen pitää materian määrää elintason mittarina silloinkin kun todellista puutetta ei ole. Jos ihannoidaan pelkästään työn taloudellisia arvoja, voidaan muun muassa robotisaation mukanaan tuoman tulonmenetyksen myötä kuitenkin joutua tilanteeseen, jossa ihmisillä ei ole enää minkäänlaista arvopohjaa elämälleen. Vaikka perustoimeentulo taattaisiinkin, se harvoin riittää täysipainoiseen elämään, jos muuta sisältöä ei ole.

Taiteilijat ovat tehneet jo pitkään senkaltaisia silpputöitä, joita tulevaisuusselonteossa ennustetaan, ja ylläpitäneet samalla pienin kustannuksin laajaa ekosysteemiä, joka elää näiden taidesisällön alkutuottajien työpanoksesta. Kulttuuri- ja taidealan ammateissa keskeinen motivaattori on aina ollut työn sisältö. Kehittyminen ja kasvu ovat elämän mittaisia prosesseja, ja töitä tehdään lujasti vaikka taloudellinen hyöty saattaa olla minimaalinen. Tulevaisuudessa elinehdoksi ennustettu elinikäinen oppiminen kohdentuu taiteilijoilla yhteen spesifiin toimialaan eikä jatkuvaan ammatin ja työtehtävien vaihteluun. Toistuva alan vaihto johtaakin helposti siihen, että mitään asiaa ei ehdi oppia kunnolla. Tämä taas on omiaan heikentämään motivaatiota ja työhön sitoutumista.

Mikäli selonteossa esitettyihin tulevaisuusvisioihin halutaan uskoa, taiteilijat ovat erityisen hyvä pilottiryhmä kokeilemaan silpputyöläisille soveltuvia verotus-, sosiaaliturva- ja eläkeratkaisuja. Voidaan esimerkiksi suunnitella yhden luukun silpputyöläispalvelu, jossa uutta teknologiaa hyödyntäen taiteilija voi tehdä reaaliaikaisesti töistään ja projekteistaan selkoa verottajalle, toimia sujuvasti apurahalla, palkansaajana ja tarvittaessa pätkäyrittäjänä ilman raskasta byrokratiaa. Taidealan toimijoille voidaan kehittää omia yritystukimalleja ja perustaa uusia vienninedistämiprojekteja. Taiteilijoiden pitkää kokemusta erilaisista ansaintalogiikoista kannattaa ehdottomasti hyödyntää. Silloin ihan jokaista pyörää ei tarvitse keksiä uudestaan.

Henkiselle kasvulle ei ole rajoja eikä immateriaalisilla hyödykkeillä jäteongelmaa.

Ilkka Niemeläinen
säveltäjä
puheenjohtaja, Forum Artis ry